

Õiguskantsler

Teie 02.04.2018 nr

Meie 07.05.2018 nr 16-5/180616/1802156

Lahus elavate vanemate võrdsed õigused ning suhtlemine lapsega

Lugupeetud []

Küsisite õiguskantslerilt lahus elavate vanemate õiguste kohta. Leidsite, et Eesti seadused ei ole kooskõlas lapse õiguste konventsiooni artiklites 2.2, 3.1, 9.3 ja 18 sätestatud põhimõtetega.

[Lapse õiguste konventsiooni](#) (edaspidi: konventsioon) artiklites 2.2, 3.1, 9.3 ja 18 sätestatud põhimõtted kehtivad ka Eesti õiguses. Seega ei ole Eesti seadused lahus elavate vanemate õiguste tagamisel vastuolus konventsiooniga. Vanemate vaidlused last puudutavates küsimustes lahendab kohus, juhindudes konkreetse juhtumi asjaoludest ja konventsioonis ning Eesti seadustes sätestatud põhimõtetest. Kui kohus kohaldab neid põhimõtteid valesti, võib kohtulahendi vaidlustada.

Konventsiooni artikkel 2.2 sätestab riikide üldise kohustuse kaitsta lapsi diskrimineerimise eest. Seda kohustust täidab riik erinevate seaduste abil, Teie tõstatatud küsimuste puhul eelkõige [perekonnaseaduse](#) (edaspidi: PKS) ja [lastekaitseaduse](#) (edaspidi: LasteKS) sätete abil.

Konventsiooni artikli 3.1 põhimõtted on sätestatud LasteKS §-s 2. Selle paragrahvi lõike 1 järgi tuleb kõigi last mõjutavate otsuste tegemisel ja kavandamisel välja selgitada lapse huvid ning lähtuda nendest kui esmatähtsast kaalutlusest. Sama paragrahvi teine lõige sätestab täpsemalt, mida tuleb lapse huvide väljaselgitamiseks teha.

Konventsiooni artiklite 9.3 ja 18 põhimõtted on kirjas PKS 10. peatükis, mis reguleerib vanema õigusi ja kohustusi. PKS § 116 lg 1 järgi on vanematel oma laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused. PKS § 118 lg 1 sätestab põhimõtte, et vanemad teostavad lapse suhtes ühist hooldusõigust ja täidavad hoolduskohustust omal vastutusel ja üksmeeles, pidades silmas lapse igakülgset heaolu. Need põhimõtted kehtivad ka vanemate lahkumineku korral. Lapse edasises hooldamises kokku leppimine lapse heaolust lähtudes on vanemate, mitte riigi vastutus. Seda, et esmane vastutus oma laste eest lasub vanematel, rõhutavad ka konventsiooni artiklid 5 ja 18, mis kohustavad konventsiooniga liitunud riike austama vanemate õigusi ja kohustusi ning rõhutavad vanemate vastutust lapse üleskasvatamisel. Lapse õigus säilitada suhted lahus elava vanemaga ja vanema kohustus ning õigus lapsega suhelda on sätestatud PKS §-s 143. PKS § 143 lg 2¹ reguleerib suhtlusõigust vanemate lahuselu korral. See sätestab põhimõtte, et lahus elavad vanemad lepivad kokku lapse ja lapsest lahus elava vanema suhtlemises.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Kui vanemad ei suuda lapse hooldamise ja temaga suhtlemise küsimustes kokku leppida, näeb PKS ette, et vaidluse lahendab kohus (PKS § 119, 137 ja 143 lg 2¹). Kui kohus või kohtulahendi täitmisel kohtutäitur peaks tegema otsuse, mis kahjustab vanema õigusi, on vanemal võimalik selline otsus vaidlustada. Seadus ei eelista üht vanemat teisele. Kohus peab otsuse tegemisel arvestama konkreetsete asjaoludega ja jõudma lahenduseni, mis on lapse parimates huvides (PKS § 123 lg 1). Lapse parimates huvides võib olla selline lahendus, mis ei taga mõlemale vanemale võrdseid õiguseid lapse suhtes.

Olen Teiega nõus, et vanemate vahelised kohtuvaidlused ei ole laste huvides. Seetõttu sätestab ka seadus põhimõtte, et vanemad peavad lapsega seotud küsimustes omavahel kokku leppima. Kohtusse pöördumine peaks olema viimane võimalus, kui ükski muu abinõu ei aita.

[Õiguskantsler on rõhutanud](#), et vanematevaheliste vaidluste lahendamisel peab pööratud olema ennetusel ning lepitusel ehk last puudutavate kokkulepete vahendamisel¹. Seda kinnitab ka teiste riikide kogemus, kus on püütud perekonnaõiguslike vaidluste lahendamise korda reformida.² Põhjamaade, sealhulgas Rootsi mudel, mida tihti eeskujuks tuuakse, keskenduvad just vanemate omavahelise kokkuleppe saavutamisele. Lahendused toimivad eelkõige seetõttu, et vanemad on kokku leppinud, mitte seaduse või kohtuvõimu sunnijõuga.

Kokkulepe peab olema keskne meetod ka Teie avalduses välja toodud lapsega suhtlemise korraldamise ning lapse ülalpidamise küsimuste lahendamiseks. Lapse ja vanema suhtluskorra täitmisel esinevad probleemid on õiguskantsleri teravdatud tähelepanu all. Justiitsministeerium on õiguskantslerile selgitanud, et 2018. a jooksul koostab ministeerium lapse ja vanema suhtlemise korraldamist parandava seaduseelnõu väljatöötamiskavatsuse. Lisaks analüüsib Justiitsministeerium PKS §-s 101 lõikes 1 sätestatud elatise regulatsiooni muutmise vajadust.

Samuti plaanitakse tõhustada vanemate nõustamist ning kokkulepete vahendamist. Sotsiaalministeerium töötab välja uut lepitusteenuse kontseptsiooni, mis peaks nõustamise ja last puudutavate kokkulepete vahendamise vanematele kättesaadavamaks tegema. Kokkulepete soodustamisega püütakse vähendada kohtusse pöördumiste arvu. Lepituse käigus nõustab professionaalne lepitaja vanemaid ning aitab vahendada kokkuleppe sõlmimist lapsega suhtlemise, tema eest hoolitsemise ning tema ülalpidamise kohta. Perelepitust pakub ka praegu [Eesti Lepitajate Ühing](#) perelepitaja kutse omandanud lepitajate kaudu. Kahjuks ei ole aga perelepitaja teenus kogu Eestis kättesaadav ning teenuse hind ei ole paljudele vanematele taskukohane. Seda probleemi püüabki Sotsiaalministeerium uue perelepituse süsteemi loomisega lahendada.

Samuti on linna või valla lastekaitsetöötajate ülesanne vanemate erimeelsuste korral peresid toetada ja nõustada, et leida lapse jaoks parim lahendus. Meile teadaolevalt suunavad ka linnade ja valdade lastekaitsetöötajad konfliktis lapsevanemaid nõustamisele, kuid sellekohane praktika võib olla kohalikes omavalitsustes erinev. Samuti võib olla erinevusi selles, kas linn või vald toetab vanemaid teenuse eest tasumisel.

LasteKS rõhutab, et lapse heaolu ohustavaid olukordi tuleb ennetada. Lastekaitsetöö eesmärk on last ohustavaid olukordi ja sündmusi võimalikult vara märgata ja neile reageerida. Lapse abivajaduse ennetamiseks ning probleemide lahendamiseks peavad riigi ja kohaliku omavalitsuse ametiasutused rakendama abinõusid, mis rahuldavad lapse vajadusi, toetavad lapse ja teda

¹ Eestis kasutatakse vanemate vaheliste kokkulepete vahendamise kohta lepituse terminit. Lahus elavate vanemate puhul ei tähenda lepitus, et nad peavad omavahel ära leppima, vaid seda, et nad peavad suutma kokku leppida last puudutavates küsimustes.

² Teiste riikide kogemust lapse ja vanema suhtluskorra kohtulahendite täitmisel vt analüüsisist [„Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine. Võrdlev analüüs.“](#), Göttig, T; Uusen-Nacke, T., 2016.

kasvatavate inimeste suhteid ja sotsiaalset toimetulekut. Lastekaitsetöötajate ametioskuste parandamiseks korraldab Tervise Arengu Instituut üle Eesti täienduskoolitusi. Koolituste keskmes on lapse parimate huvide väljaselgitamine ja nende esikohale seadmine.

Loomulikult võtavad kõik kirjeldatud protsessid aega ja muutused ei pruugi toimuda nii kiiresti, kui lapsevanemad seda sooviks.

Täna Teid probleemidele tähelepanu juhtimise eest ning loodan, et selgitustest on abi.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise